

КІПАМЕТРАЖ за сорок ад Камініца, на ўсходзе Беларускай тэатральнай школы пачаўся пераход ад старажытнай культуры да новай культуры. Людзі стараюцца перамацаць у сабе старажытныя перавагі, культуру аднавіваюць. Звычайна ўдзельнікі ў клубе гаспадарыць дзеці. Яны прыходзяць у бібліятэку, чытаюць залу, спрабуюць аб прагматычных кнігах, праглядаюць газеты, часопісы. Увечары клуб заўважаюць дасягненні — разумеваюць новыя пэні, інтэрмеды, слухаюць лекцыі, глядзяць кіно.

Кіруе ўсёй культурна-асветнай работай Аляксандр Рыгоравіч Рыжов. Даўно зваўся ён свай лёс з клубам. Ужо ў сталым узросце закончыў Маргалеўскае культасветвучылішча, стаў сапраўдным спецыялістам.

Мы сустрэліся з Рыжовым у абедзенны перапынак. Аляксандр Рыгоравіч рабіў накіды макетаў будучых сценаў нагляднай агітацыі. Рабіў з густам — дапамагалі адольнасці мастака, развітыя яшчэ ў школе і ў гады вайскавой службы.

Гэта вельмі цікавы стэнд — гэта свайго роду дыяганоз. Ён павінен паказваць нашы дасягненні так, каб чалавек не мог прайсці міма... — расказаў Аляксандр Рыгоравіч.

Добра разглядаюць мы ўжо ажыццяўленыя яго заданні. Восемнаццаць, прысвечаных 25-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Зроблены нібыта зусім проста: фатаграфіі ўдзельнікаў абароны Брэсцкай крэпасці, прапушчанага партызана А. Самуіла (ён і зараз жыве ў Камініцкім раёне), выразі з кнігі і часопісаў, хвалючыя ўспаміны пэрыядаў... Аднак усё размяшчана і аформлена з такім густам і майстэрствам, што мантаж хваляе, уражае.

Змястоўныя і кніжныя выстаўкі. Яны прапагандаюць творы У. І. Леніна. Аляксандр Рыгоравіч стараецца рабіць усё, каб кнігі Леніна не толькі сталі на тэматычных палках, але і як мага частей былі ў руках калгаснікаў і асабліва моладзі. У клубе часта чытаюцца лекцыі аб асноўных этапах развіцця нашай дзяржавы. Вельмі папулярны тут сустрачы з ветэранамі рэвалюцыі, працы і вайны, канферэнцыі чытачоў.

Уся гэта работа выдзяляе пад кіраўніцтвам партыйнай арганізацыі калгасна. Камуністы прымаюць у ёй самы актыўны ўдзел. Верныя памочнікі Рыжова — настаўнікі, мэдработнікі, камсамольцы.

Есць у раёне недалёка ад Брэста яшчэ адзін клуб. Таксама невялікі, сельскі. Гэта ў вёсцы Турна. Запытаўшы ў дырэктара, які яны адначыняюць, як працуе клуб, і вы пачуеце сумны адказ:

— А чаго туды хадзіць? Клуб амаль заўсёды на замку. Прыйдзеш, паглядзець прабы — дык дахаты. Загаднікі мяняюцца ледзь не штодня...

У раённым аддзеле культуры такое становішча глумачаць проста: слабыя кадры. Што ж, нельга з гэтым не пагадзіцца. У раёне працуе больш як сто культасветработнікаў, а спецыяльную адукацыю маюць адзінкі. У большасці клубы, бібліятэкі працуюць, як правіла, выпускнікі сярэдніх школ. Ім, канечне, не пад сіду падняць на на-

КАМУ ЗАПАЛЬВАЦЬ ФАКЕЛ

Лекцыі ўзровень самадзейнае мастацтва, культурнае жыццё вёскі. Ні па ўзросце, ні па свабодным жыццём, ні па адукацыі яны не могуць быць сапраўднымі байцамі за культуру сяла.

Дзе ж выхад? Трэба вучыць гэтую моладзь, выхоўваць спецыялістаў клубнай справы. Многія калгасы і саўгасы выдаткі па падрыхтоўцы культасветработнікаў могуць узяць на сябе. Аднак робяць яны гэта пакуль што не вельмі ахвотна. Больш таго. Есць факты, калі маладым спецыялістам, выпускнікам вучылішчаў, яны прыязджаюць на сяло, зусім не ўздзяюць ніякай увагі.

— Прыхала да нас выпускніца з Маргалеўскага культасветвучылішча — расказвае дырэктар Камініцкага Дома культуры А. Барута. — Накіраваў яе ў Відомлю. Хадала яна, хадала па вёсцы, ды так і не знайшла кватэры. Узяла чамаданчыкі — толькі яе бачылі.

Калі калгасы і саўгасы забяспечваюць жыллем у першую чаргу спецыялістаў сельскай гаспадаркі, дык работнікі культуры фронту жыццём гадамі на прыватных кватэрах. Аб іх не думаююць ні партыйныя арганізацыі, ні праўдзінны калгасы.

Праблема кадраў застаецца вострай. Сёння патрэбны загаднікі ў Вайсковы, Мартынюковічы, Яснаўскі, Вучамляскі, Бордзееўскі і многія іншыя клубы.

Зразумела, што культасветвучылішчы пакуль не могуць даць патрэбную колькасць спецыялістаў. І таму варта было б падумаць аб арганізацыі на месцы, у Камініцы, падрыхтоўкі культасветработнікаў. Для гэтага ёсць усё ўмовы. У Камініцы Расея працуе музыкаў школы. Яны і маглі б стаць базай, навукальным цэнтрам клубных работнікаў. Аб гэтым даўно пагаворваюць у раённым аддзеле культуры. Аднак, дзейна размовы пра не ідуць.

І яшчэ. Штогод у раён прыязджаюць на работу дзесяткі выпускнікоў вуні і тэхнікумаў. Толькі сёлета прыбыло 29 настаўнікаў. Каму, як не маладым спецыялістам, быць энтузіястамі культурна-масавай работы на сяле, выступаць ініцыятарамі цікавых пачынаў, розных «агеньчыкаў», маладзёжных кафе і г. д.

Але яны пасіўнаюць. Чаму? Таму што ў Брэсцінскім педагогічным і інжынерна-будаўнічым інстытутах, тэхнікумах і вучылішчах Пінска, Баранавіч і іншых навукальных устаноў вобласці юнакам і дзяўчатам слаба прыязджаць на вяснінкі грамадскай работы. Выпускнікі часам не ўмеюць арганізаваць дыспут, не могуць прымаць людзей на тэматычны вечар. А гэта ж неадменная частка работы спецыяліста на сяле! У інстытутах трэба сябе адкрываць факультэты грамадскіх прафесій, выхоўваць у студэнтаў навыкі арганізацыі, масавую, лектарскую працу, катэрынаў гуртковай мастацкай творчасці.

У апошні час, каб ажыцвіць культурнае жыццё вёскі, дзе-нідзе ўзялі пасады намесніка старшын калгасы па культуры. Пачыні заслугоўвае увагі. Але трываюць тое, што гэтыя пасады часам займаюць людзі, далёкі ад гэтых клопатаў. У сельгасарбел «Ленінскі шлях», напрыклад, намеснікам старшын працуе Пётр Агарыш. Рэдка тое, што ён у асяродках культуры, і карысці культасветработнікам ад яго мала.

Высокая культура сяла — гэта не толькі работнікаў клубу і бібліятэкі. Сваё слова павінен сказаць сельская інтэлігенцыя, моладзь. Ім і запальваць факелы.

У. ВЯЛІЧКА,
А. ГАРАЙ.

БІАГРАФІЯ рэжысёра вядомых беларускіх мастацкіх фільмаў «Салавей», «Новая Радзіма», «Баям насустрачы» і «Двойчы народжаны» цікавая і зацікаўляючая.

У лютым 1919 года на пасяду арганізатара і кіраўніка перасоўнага тэатра пры палітпраўленні Паўднёвага фронту прызначана дэзацігадываць добраахотнікі Чырвонай Арміі родам з Невеля Віцебскай губерні Эдуард Аршанскі. У палітпраўленні разамжалі так: хлопцы ўдзельнічаў у аматарскіх спектаклях, працаваў у прафесійным тэатры — у самы раз байца Аршанскаму быць рэжысёрам. Гэтую пасадку ён займаў і ў часах Заходняга фронту, а пасля дэмабілізацыі — у тэатры Петраградзе, у рабочых клубах Віцебска і Оршы.

У пачатку трыццаціх гадоў выпускнік рэжысёрскага факультэта Усесаюзнага інстытута кінематографіі Э. Аршанскі працуе на кінастудыі «Савецкая Беларусь». Спачатку яму даручаюць вучыцца фільмамі, пазней — мастацкія стужкі.

Той, хто хоць раз бачыў фільм «Двойчы народжаны», які аўтар прысвечыў XV з'езду КП(б)Б, ніколі не забудзе яго герою і ў першую чаргу селяніна-бедняка, былога канарода Рыгора Лапуха. Складаны і вольны праймаў абраз у фільме старэйшы выдатны беларускі акцёр Уладзімір Крыловіч у саўдрукі з кінарэжысёрам Эдуардам Аршанскім. Рэдка чужа адбываецца на экране. Здавалася, нічога незвычайнага не было ў немаладым і не вельмі знешне прывабным Рыгоры. Але ўсё ж з першых кадраў глядач аддаваў сваё сімпатыі герою У. Крыловічу, які дэбютаваў у кінематографіі.

Газета «Звязда» 11 сакавіка 1935 года пісала: «Карціны бела-

маей рэжысёрскай работы на беларускай кінастудыі не прыносяць мне столькі радасці і творчага задавальнення, як карціна «Двойчы народжаны». Гэта была прыемнае сустрэча з таленавітым, самабытным беларускім драматургам Рыгорам Кобанем і пудоўным майстрам сцэны — акцёрам Уладзімірам Мікалаевічам Крыловічам.

Гісторыя з'яўлення на экране У. Крыловіча ў цэнтральнай ролі Рыгора Лапуха вельмі цікавая. Крыловіч, якога я бачыў у спектаклі «Гута» ў тэатры БДТ-1, настолькі моцна прыцягнуў да сябе маю ўвагу сваім абыякім акцёрскім талентам і абаяльнасцю, што другога акцёра на ролю Лапуха я не бачыў і не шукаў. Ён заставаўся адзіным кандыдатам на гэтую адзіную ролю. Але кінапробы У. Крыловіча былі няўдалымі. Акцёр упершыню стаў перад аб'ектыўна кінаапарата і, натуральна, не змог адрозніць пераодольць прывычную для яго па тэатры прамерную размахнасць жэсту і фарсіраванне гукі (штанцаванні), што адразу «вылезла» на экран. Большасці работнікаў студыі проба не спадабалася. Не спадабалася і яна і самому Крыловічу. Мне гэта зусім не ўстрыжылася. Не ведаю, што паслужыла прычынай, ці то ўласціва Крыловічу чалавечая і акцёрская сімпляса, ці то пагалоска, які пачуў ён на студыі — маўляў, «ад Крыловіча пачынае правільна-льняны тэатр» але Уладзімір Мікалаевіч хацеў адмовіцца ад ролі. Што да мяне, дык я інтуітыўна верыў, што вобраз Лапуха Крыловічу ўдасца. Маю веру падтрымаў і аўтар сцэнарыя Р. Кобец.

Вырашылі зрабіць яшчэ адну пробу. Вынік быў крыху лепшы. Знікла непатрэбнае фарсіраванне жэсту і інтанацыі, але з'явілася залішня свавольнасць. Я разумеў, што лепшым крытыкам і дарачыкам для Крыловіча будзе экран, з дапамогай якога яму ўдасца выявіць і ліквідаваць свае недахопы. Трэцяя проба ў асноўным задаволяла мяне і супакоіла Крыловіча.

З кожнай новай прабы я ўсё больш пераконаваўся ў акцёрскіх здатнасцях і ў творчым спадку ўласнага мыслення, чула і з поспехам успрымаў парадны рэжысёра. Насуперак прадражанням некаторых «спэрацоў» на студыі Крыловіч сваім майстэрствам, акцёрскай цэльнасцю і прудэцыі прыкметна ўзабагаціў вобраз галоўнага героя фільма. Няма патрэбы падрабязна спыняцца на тым, як лёгка і радасна было працаваць з У. Крыловічам. Яго вялікая працавальнасць да сябе праяў-

выхаванню працоўных, наглядным дапаможнікам для вывучэння індывідуальнасці і характэрных сродкаў абароны ад ідэяльнай, хімічнай і бактэрыялагічнай зброі.

Арганізавалі гэтыя цікавыя тэматычныя вечары аддзел культуры Веткаўскага райвыканкома і штаб грамадзянскай абароны. Добрую справу зрабілі яны.

М. ДУБРОВІН,
старшы інспектар па прапагандзе штаба грамадзянскай абароны БССР.

3 КАГОРТЫ ВЕТЭРАНАУ

Эдуарду АРШАНСКАМУ — 70 гадоў

руская савецкай кінематографіі «Лясная быль», «Рубікон», «Няна-вісць», «Першы ўзвод», «Двойчы народжаны», «Паручнік Кіж» атрымаў Усесаюзнае прызнанне і выйшлі не без поспеху на сусветны экран...

У фільмах Э. Аршанскага здымалася нямаля вядомых беларускіх акцёраў. Паспех спадарожнічаў Любові Мазалеўскай, Паўлу Малчанаву і былой вучаніцы Э. Аршанскага па драматычным гуртку пры віцебскім клубе «Прафінтэр», заслужанай артыстыцы БССР Р. Сявядловай.

Пасля фільма «Двойчы наро-

СУСТРЭЧЫ, ЯКІЯ НЕ ЗАБЫВАЮЦА

дзялася перш за ўсё ў той велізарнай сабранасці, з якой ён прыходзіў на здымаўны пляцоўку, у поўнай акцёрскай «аддачы».

Імкненне лепш пазнаць усё «творчасці» кінематографічнай творчасці прымушала Крыловіча прысутнічаць амаль на ўсіх здымках па фільме, нават на эпізодах, у якіх ён не быў заняты. І цікава было за ўсё тое, што ён бываў на гэтых здымках, а актыўны ўдзельнік, што добра раахвотна выконваў, то функцыі памочніка рэжысёра, то асвятляльніка, а часта і падсобнага рабочага. Уласцівы характару Крыловіча анімывізм і пэўны гумар заўсёды ўносілі патрэбную разрадку ў напружаную атмасферу здымкі.

Для лепшага і больш поўнага «жывання ў вобраз» Крыловіч вельмі рэдка, асабліва ў экспедыцыях, разлучаўся з кацюхам Лапуха. У вёсцы Крыловіч многа гутарыў з калгаснымі конюхамі, імкнучыся «падружыцца» з коньмі — сваімі «партнёрамі» па ролі. Такім быў і назаўсёды заставаўся ў майёй памяці таленавіты акцёр, патрабавальны мастак, цудоўны чалавек — Уладзімір Мікалаевіч Крыловіч.

Коротка каз рэжысёрскім «бачанні» фільма «Двойчы народжаны». Галоўная задача, якая стала перад намі, аўтарамі, заключалася ў тым, каб пераканаваць адлюстраваць вярну на той час праблему — перахаванне чалавека ва ўмовах сацыялістычнай рэвалюцыі. У сцэнарыі Р. Кобец у асноўным правільна наменці галоўнага вехі нараджэння новага чалавека. Па-майстарску пабудаваны сюжэт і цікава напісаная вобразная сістэма давала падставу разлічваць на ўдачу. Але мне гэтага здавалася недастаткова. Мне трэба было знайсці свой глыбока асабісты рэжысёрскі погляд на прапанаваны матэрыял.

Я хацеў увучыць і паказаць глядачу беларускую вёску першых гадоў калектывізацыі не з прывычных у той час ўяўленняў: бедныя пакояныя хаты, бедна адзетыя селяне... Мне ўдалася праверамі і нават неабходным паказаць беларускую вёску на шляхах па-

Эдуард АРШАНСКІ

у беларускай кінематографіі і сваімі творамі садзейнічаў яе росквіту.

Зараз Эдуард Львовіч працуе рэжысёрам на Ленінградскай студыі дакументальных фільмаў і рыхтуе да друку ўспаміны аб сваім паўвеквым творчым шляху ў тэатры і кіно. Увазе чытачоў прапаноўваюцца ўраўні з будучай кнігі, дзе аўтар з глыбокай павагай піша пра У. Крыловіча, Л. Мазалеўскага, З. Вядулю, М. Танка і іншых дзеячоў беларускай мастацкай літаратуры, з якімі пашчасціла яму сустрэцца і разам працаваць.

І. РЭЗНІК.

Эдуард АРШАНСКІ

НА ЭКРАНЕ — АТАМНЫ ВЫБУХ

Пасля кароткага ўступнага слова гасце свята. На экране — вялікі горад — у парку гуляюць дзеці, ля станкова працуюць рабочыя. І раптам голас дыктара:

— Узнікла пагроза нападу. Прынята рашэнне эвакуіраваць насельніцтва.

На ўвесь экран велізарнае воблака. Велізарныя радыёактыўныя рэчывы, радыёактыўны пыл, занесены ветрам з раёна ядзернага выбуху.

Гучыць сігнал: «Пагроза радыёактыўнага заражэння».

У зале запальваецца свята. На сцэну выходзіць урач І. Дзімітраў з групай дзяцят у цёмна-сініх камбінезонах з чырвонымі крыжамі на берзтах і рукавах. Яны паказваюць, як аказаць першую медыцынскую дапамогу пры розных відах паражэнняў атраўчальнымі рэчывамі, радыёактыўнымі і бактэрыялагічнымі сродкамі.

Больш як чатырыста веткаван запойнікі раённы Дзім культуры, дзе праходзіў вечар, прысвечаны грамадзянскай абароне насельніцтва.

З цікавасцю знаёмліліся прысутныя і з выстаўкай, якая была арганізавана ў фойе Дома культуры. Увагу іх прыцягнулі каларычныя плакаты, кнігі і брошурны па грамадскай абароне, газеты, саявыя лісты, фотазальбомы, прысвечаныя вайсна — патрыятычнаму

Іван ПТАШНИКАУ

СЯБРЫ МАЕ — САЛДАТЫ

З воямі! Чырванакрывая Беларуская ваяцкая аргіру ў мяне даўня дружба. Селета мне зноў выпала пабыць у падраздзяленні І-скай часты.

Сустрэнаў з людзьмі ў ваяцкіх гімназіях і салдатамі, курсантамі афіцэраў Савецкай Арміі, зямліся з імі жыццём і баявой вучбай: напісаць кнігу пра вайну я даўна думаю.

Прапаную чытачам «Літаратуры і мастацтва» нататкі са свайго падарожжа бланнота.

АУТАР.

Літаратура і мастацтва 2
Аўтар, 30 верасня 1969 года.

1. У ЛЕНІНСКІМ ПАКОІ—КУРСАНТЫ

Сержант Чарамных

Невысокі, каржаквацкі чарныя хлопек, сіплы, з нейкай мяккай сарамлівай усмешкай, ён усяды тут, у ленінскім пакоі, сядзець за першым сталом. Перад ім на ўвесь стол разасялы аркуш белай швейдзай паперы. Злева — кніпа курсанцкіх карэспандэжыяў. Ён удумліва іх перачытвае, складае адну за адной — так, як яны будуць «ісці ў нумар». У карэспандэжыях знаёмае яму жыццё курсантаў ролы, дзе ён, сержант Чарамных, сакратар камсамольскай арганізацыі.

Праз кожныя два тыдні ён выпускае «Танкіст» — насенную газету, якая вісць тут, у ленінскім пакоі. Каб сказаць, што ён выпускае газету адзін, дык не, — заўсёды пополч редактар, камуніст капітан Рыжук, члены рэдакцыі. Яны разам абмяркоўваюць матэрыял, раіцца, а пасля яму, сержанту Чарамных, трэба сваёй рукою адрадаваць і «надрукаваць» увесь «Танкіст».

У ленінскім пакоі ніхто. Рэдка толькі далітае сюды рыха далёкай салдацкай песні, ды чуваць, як у калідоры на ўвесь голас падае каманда дываніваць: «Устаць! Смірна!» У пакоі ўтульна, абыяка. І зроблена тут усё, ільчы, сваімі рукамі.

На сцяне — стэнд: «Да стагоддзя з дня нараджэння У. І. Леніна». «Партыя нас у камунізм вядзе», «Ленінскі камсамол», «Савецкая Беларусь». На фатаграфіях — выдатнікі баявой і палітычнай падрыхтоўкі. Ён, Чарамных, добра ведае кожнага — яго камсамольцы.

У ленінскім пакоі ён «стары жыхар». Сюды ён хадзіў, калі яшчэ быў сам курсантам (у маі споўніўся год, як ён, Чарамных, тут у

падрадзьяленні). Тады, як і цпер, у ленінскім пакоі праводзілі палітзаняткі. Курсанты здавалі экзамены па палітпадрыхтоўцы — здаваў і ён, Барыс Чарамных.

Прыехаў сюды служыць Чарамных з Асечы, з горада Арджанікідзе. Працаваў ён там старшым электрамонтэрам і вучыўся ў горнаметалургічным інстытуте на ваяцкім аддзяленні. Прызвалі з другога курса. Пасля зальнення ў запас ён пойдзе зноў вучыцца: хоча быць інжынерам-электрыкам.

У ленінскім пакоі зашліў намеснік камандзіра па палітзацыі капітан Жукаў і рэдактар «Танкіста» капітан Рыжук. Разам яны праглядаюць план работы савета ленінскага пакоя, мяркуючы, які лепш аформіць стэнд «Новая форма адзеньня ваяцкіх жыхарчых». Трэба абнавіць і стэнд «Пераможныя іронічныя годкі». Не таворы яшчэ і фатаграфіі курсантаў, што вызначыліся ў вараўле. Яны абавязкова павіны быць у нумары, — напамінае капітан Рыжук.

Успомніў пра апошні камсамольскі сход. На ім прынялі ў камсамол трох курсантаў. Маладым камсамольцам трэба памагчы вучыцца. Паможа ён, Чарамных.

На сходзе яшчэ ранішлі тудзень афармляць стэнд: «Адзеньня курсантаў». Для стэнды зноў жа трэба фатаграфіі. Іх будуць вышываць разам з падзякамі камандзіраў.

Шмат сёння клопатаў у сержанта Чарамных. Трэба ж і склаціць план работы камсамольскага бюро на наступны месяц і памагчы старшым савету ленінскага пакоя маладшаму сержанту Усёвчу праверці бліжэйшыя мерапрыемствы. Трэба яшчэ падумаць, як будуць вучыцца камсамольцы творы У. І. Леніна на індывідуальным плане, хто якія працы будзе канспектаваць; прасачыць, каб без спазнення выйшлі ўзводныя «Баявыя лісты».

А яшчэ ж ва ўзводзе заняты з курсантамі па агнявой і страйнай падрыхтоўцы.

Ён памагае камсамольцам — камсамольцы памагаюць яму. Усягды акуратна выконвае свае абавязкі член савета ленінскага пакоя камсамалец Калавур. Ён кожны дзень абнавіць стэнд «Нашыя дні». Курсанты тут заўсёды могуць прачытаць пра падзеі ў нашай краіне і за рубяжом.

Настае асабісты час курсантаў... Яны, як і кожны раз, ідуць у ленінскі пакой.

Іх шахматная століца — чарга: згуляць у шахматы ўсяды многа хто хоча. За сталомі робіцца цесна — курсанты чытаюць газеты, пішуць пэсьмы...

Пачынаюцца спрэчкі — шмат чым цікавацца курсанты. Камсамалец Шапенна просіць расказаць, як ён, Чарамных, сам здаваў экзамены на палітпадрыхтоўцы.

Даводзіцца і самому наспрачывацца. А каб пераканаць — ён бірае з палцы том У. І. Леніна.

Вечарам курсанты сабраліся ля акардэніста. Невысокі, цёмнарусый курсант Славік Кузьміч бірае ў рукі акардэон. Яго яму прыслалі з дому — сам ён з Брэсцкай вобласці — і з ім ён ніколі не разлучацца — бірае нават на вучэнні. Славік Кузьміч сам добра і спявае.

Салдацкая песня ўсёгды вясёлая. Слушаць яе ідуць усё і не забывае ў ленінскім пакоі не хапае месца.

Любіць песню і сержант Чарамных.

Мастак

Курсант Смоляр сядзеў ля стала, не адгінаючыся.

Яму цяжэй за ўсіх, як рэдактару, — гаворыць пра яго сержант Чарамных. — Ён сам і

абірае матэрыял для «Баявога ліста», і піша. І рэдактар, і карэспандэнт, і мастак...

Смоляр падмае галаву — на белым тавары шырокая ўсмешка. Абстрыжана дагала круглая галава робіць яго зусім сарамлівым. Гаварыць ён не любіць — маўчуць.

— Даводзіцца...
Рабіць ён можа, «даводзіцца» — гэта так, ну, каб што-небудзь сказаць. І «Танкіст» і «Баявы лісты», і стэндзі — работа яго рук.

Ён ніколі не думай, што яму даведзена быць мастаком. У насенную газету ён пісаў не раз, ільчы ў школе будучы, а вось каб малаваць.

Хаця, па-прафесіі ён тэхнік-будаўнік. Скопчыў Мазырскі палітэхнікум. У тэхнікуме пазнаёміўся з архітэктарам, ядронам чаршў. Малаваць, прада, і там не малаваць. Спецыяльнасць у яго — грамадзянскае і прамысловае будаўніцтва. Ён і прапавяў у Верхнядзвінскім інжынерам. Будавалі калгасныя клубы, магазіны, павільёны. Прада, мала яму давалася будаваць, але ж жыццё толькі пачынаецца.

А цяпер ён сядзіць і выпускае «Баявы лісты»...
«Баявы лісты» — гэта юбілейная абавязальнасць курсантаў, гэта курсанты, якія вызначыліся на службе... Многа пра што ў ім можна напісаць.

Пасля «Баявога ліста» Смоляр памагае выпускаць насенную газету «Танкіст» сержанту Чарамных.

Пасля, калі ўжо на сцяне ў ленінскім пакоі справа ля дзвярэй вісць «Танкіст» і «Баявы лісты» і ля іх сабраліся курсанты, Смоляр дастае са стала том Уладзіміра Мядзюнскага. Ціпер ён сур'ёзна і задумліва. Не чуе, як гамоняць і штурхаюцца курсанты ля «Баявога ліста».

НА ШЛЯХУ ВЫПРАБАВАННЯ

Дэю і хараха ўвайшлі ў наша жыццё, завалодалі нашымі думкамі героі апаляднення Івана Навуменкі.

гінул і амагаль, у складаных і небяспечных абставінах мацней і гартваўся дух народа.

Міці Птаха, гордага і сціплага юнака, які стаў у душы крыўду на непрыкільны да яго лёс.

З ім страчаем мы і на старонках раманаў «Сасна пры дарозе» і «Вецер у саснах», якія вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР.

Жывучы ў невялікім мястэчку Бацькавыя хлопцы і дзяўчаты. За плячыма—дзевяцігодка, наперадзе—цэлае жыццё.

У другой кнізе дылогіі—«Вецер у саснах» у цэнтры увагі вобразы байцоў партызанскага атрада, умелага і энергічнага камандзіра Бондара.

ПРАГРАМНЫ ТВОР

Дзевятую сімфонію кампазітар Мікалай Аладаў прывісаў 50-гадзю БССР і КПБ.

У СВОЙ ЧАС

Маскоўскае тэлебачанне паказвала шматсерыйныя дакументальныя летаніцы.

І УСЁ Ж ВАРТА ПАДУМАЦЬ...

кадры з той жа самай «Біяграфіі майёй рэспублікі». Аўтары і таго і другога твораў карысталіся аднымі і тымі ж архіўнымі матэрыяламі.

Спаваляла нарэдкаюцца новыя маршавыя рытмы, якія паступова змянялі вобразы мінулага і падрыўваючы з'яўленне галоўнай тэмы.

Тэды яшчэ падумалася, што такі ж летаніцы могуць стварыць і мясцовыя студыі—рэспубліканскія, абласныя.

А сцэнарная работа? Прызначою, што мяне рэдуе работа ў дакументальным кіно паэта А. Вялюгіна.

На сустрэчу прыйшоў ветэран

ён пайшоў на фронт, калі яму было гадуць, як ім цяпер, нават ён быў тады маладзейшым—яму споўнілася толькі восемнаццаць гадоў.

старшага сержанта Ягорава, камандзіра рэзкі... Загарэўся танк... Астатнія павярнулі назад. Больш немцы на кукурузным полі ў атаку не пайшлі.

уся ёнана. У памяці паўстаюць паяжкі баі, сваім сынам—салдатам. «Вас прывіталі серагчы міруню працу савецкіх людзей».

дэчныя бацькоўскія словы, якія бацькі пішучы сваім сынам—салдатам. «Вас прывіталі серагчы міруню працу савецкіх людзей».

Пасля заблішчала на сонцы рака, зблізку лачынае ля жоўтых бярэз пацалуе луг, даўно зарычаны і збіты снажай.

Восень... Віктар успомніў, што ў такую ж пару яму прынеслі павестку—з'явіцца ў ваеннамаг.

На вазкал тады праводзіла яго і Валянціна—цяпер яна жонка... Прыехалі ў ваенны гарадок халоднай асенняй раніцай—быў ужо морозік.

ШТО ЧЫТАЦЬ ПРА ТВОРЫ, ВЫЛУЧАНЫЯ НА ПРЭМІЮ

Іван НАВУМЕНКА. Сасна пры дарозе. Вецер у саснах. Раманы. Дзюбаля П. Выпрабаванне чалавечай годнасці.

Куляшоў Ф. Усе адоее чалавек. «Полымя», 1963, № 4. Куляшоў Ф. Чалавек на шляху да паводзі.

